ਦਾਸਤਾਨ ਏ ਪੰਜਾਬ

(ਨਾਟਕ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਇਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਮੰਚ 'ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਇਕ ਸੋਟੀ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਉਹਨੇ ਇਕ ਕਲਮ ਦੀ ਪਕੜ ਦੇ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਪਕੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਹ ਆ ਕੇ ਸੋਟੀ ਨਾਲ ਮੰਚ ਤੇ ਫਰਸ਼ 'ਤੇ ਇਕ ਹਾਸ਼ੀਏ ਵਾਂਗ ਲੀਕਾਂ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫੇਰ ਕੁਝ ਲਿਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਚਾਰ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਪਾਤਰ ਉਹਦੇ ਵੱਲ ਵਧਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬਜ਼ੁਰਗ ਆਪਣੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਲਿਖਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।)

ਇਹ ਦਾਸਤਾਂ ਹੈ ਧਰਤੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ
ਇਹ ਦਾਸਤਾਂ ਹੈ ਇਕ ਸੰਤਾਪ ਦੀ
ਸੰਤਾਪ ਜੋ ਅਸੀਂ ਲੋਗ ਭੋਗ ਰਹੇ ਹਾਂ
ਸੰਤਾਪ ਜੋ ਅਸੀਂ ਜੀ ਰਹੇ ਹਾਂ
ਜ਼ਹਿਰ ਮਾਰੂ ਅਸੀਂ ਪੀ ਰਹੇ ਹਾਂ
ਇਹ ਦਾਸਤਾਂ ਹੈ ਇਕ ਸੰਤਾਪ ਦੀ
ਇਹ ਦਾਸਤਾਂ ਹੈ ਉਜੜੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ

ਇਕ : ਓਏ ਬੁੱਢਿਆ, ਕੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਏਂ ?

ਦੋ : ਇਹ ਲੀਕਾਂ ਕੀ ਵਾਹ ਰਿਹਾ ਏਂ ?

ਤਿੰਨ : ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਗੰਦਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਏਂ ?

ਚਾਰ : ਹਰਫਾਂ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਰੋਲ ਰਿਹਾ ਏਂ ?

ਬੁੱਢਾ : ਮੈਂ ਇਸ ਧਰਤੀ ਦੀ ਦਾਸਤਾਨ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਇਕ : ਇਹ ਕਾਲੇਹਾਸ਼ੀਏ ਕੀ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਏਂ।

ਬੁੱਢਾ : ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਦਾਸਤਾਨ ਨੂੰ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਉਹ ਕਾਲੇ ਹਾਸ਼ੀਏ ਵਿਚ ਹੀ ਲਿਖਣ ਵਾਲੀ ਦਾਸਤਾਨ ਹੈ।

ਦੋ : ਇਹ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਦਾਸਤਾਨ ਹੈ ?

ਬੁੱਢਾ : ਜੋ ਕੁਝ ਇਸ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਵਾਪਰਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਵਾਪਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਉਸ ਸਭ ਕੁਝ ਦੀ ਦਾਸਤਾਨ ਹੈ।

ਤਿੰਨ : ਕੌਣ ਨੇ ਇਸਦੇ ਪਾਤਰ ?

ਬੁੱਢਾ : ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਇਸਦੇ ਪਾਤਰ ਹੋ।

(ਇਕ, ਦੋ, ਤਿੰਨ ਅਤੇ ਚਾਰ ਵੱਲ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ।)

ਚਾਰ : ਅਸੀਂ ?

ਬੁੱਢਾ : ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ। ਇਹ ਦਾਸਤਾਨ ਕਾਲੇ ਹਾਸ਼ੀਏ ਵਿਚ, ਕਾਲੀ ਸਿਆਹੀ ਨਾਲ, ਕਾਲੇ ਅੱਖਰਾਂ, ਵੱਡੇ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਦਾਸਤਾਨ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭੁੱਲੇ ਨਾ। ਲੋਕ ਇਸਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖਣ।

ਇਕ : ਕੀ ਉਹ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ?

ਬੁੱਢਾ : ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਸ਼ਕਤੀ ਬੜੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਏ।
ਜਦੋਂ ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੋਈ ਢਿਲਵਾ ਬੱਸ ਕਾਂਡ ਵੀ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਉਸਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨਾਲ ਢਹਿ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਇਹ ਫਿਰਕੇ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਉਤੇ ਅਕਹਿ ਜ਼ੁਲਮ ਢਾਇਆ ਜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਇਕ ਫਿਰਕੇ ਦਾ ਕਤਲੇਆਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਹੱਤਿਆ 'ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਦਤ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀ ਧਿਰ ਉਤੇ ਹੋਏ ਹਰ ਜ਼ੁਲਮ ਅਤੇ ਅਤਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰਖਦੇ ਹਨ ਪਰ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਉਤੇ ਜੋ ਜ਼ੁਲਮ ਜ਼ਬਰ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਵਕਫਾ) ਪਰ ਮੈਂ ਜੋ ਦਾਸਤਾਨ ਕਾਲੇ ਹਾਸ਼ੀਏ ਵਿਚ, ਕਾਲੀ ਸਿਆਹੀ ਨਾਲ, ਕਾਲੇ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਯਾਦ ਰਖੇਗੀ ਜੋ ਬਸ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਕੇ ਮਾਰੇ ਗਏ, ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਯਾਦ ਰਖਾਂਗਾ ਜੋ ਨਹਿਰ ਦੇ ਕੰਢਿਆਂ 'ਤੇ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਵਿਚ ਮਾਰੇ ਗਏ, ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਹਿੰਦੂ ਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਯਾਦ ਰਖਾਂਗਾ, ਜਿਲ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਲਾਲਾਂ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਨਾਲ ਉਡਾਇਆ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਦਿੱਲੀ ਦੀਆਂ ਉਹਨਾਂ ਸਿੱਖ ਸੁਆਣੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਯਾਦ ਰੱਖਾਂਗਾ ਜਿਨਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਤੇਲ ਪਾਕੇ ਜੀਂਦੇ ਸਾੜਿਆ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਦਾਸਤਾਨ ਲਿਖਣ ਵੇਲੇ ਸਭ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰਖਾਂਗਾ ਤੇ ਕਾਤਲਾਂ ਉਤੇ ਇਲਜ਼ਾਮ ਦੀ ਉਂਗਲ ਵੀ ਰਖਾਂਗਾ।

(ਸਾਰਿਆਂ ਵੱਲ ਵੇਖਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਘਬਰਾਉਂਦੇ ਹਨ।)

ਇਕ : ਪਰ ਅਸੀਂ ਆਪ ਤਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।
ਦੋ : ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।
ਤਿੰਨ : ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਹੈ।
ਚਾਰ : ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਹੁਕਮ ਦੀ ਹੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।
ਬੁੱਢਾ : ਇਸੇ ਲਈ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿੰਨੀ ਹੀ ਵੱਡੀ ਕੁਰਸੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ। ਇਹ ਨਾਂਅ ਪੜ੍ਹੋ (ਉਹ ਝਿਜਕਦੇ ਹਨ) ਪੜ੍ਹੋ, ਨੀਵੇਂ ਹੋ ਕੇ ਪੜ੍ਹੋ।
ਇਕ : ਜੈਲ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ
ਬੁੱਢਾ : ਦਲ ਖ਼ਾਲਸਾ ਦਾ ਬਾਨੀ, ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣਾ ਹੈ, ਮੂਲਵਾਦੀ ਬਾਬਿਆਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣਾ ਹੈ।
ਦੋ : ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ
ਬੁੱਢਾ : ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦਾ ਦਰਬਾਰੀ, ਕੁਰਸੀ ਦਾ ਵਪਾਰੀ, ਏਸ਼ੀਆਡ ਵੇਲੇ ਹੋਣ ਲਗੀ ਸੀ ਸੁਲਾਹ ਸਫਾਈ, ਇਹਨੇ ਜਾ ਟੰਗ ਅੜਾਈ।
ਤਿੰਨ : ਸ੍ਰੀ ਮਤੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ
ਬੁੱਢਾ : ਇਕ ਜ਼ਿੱਦੀ ਔਰਤ, ਉਹਦੀ ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਇਕੋ ਕਰਾਮਾਤ ਪਿਆ ਸੀ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਾਤ।
ਚਾਰ : ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਾ
ਬੁੱਢਾ : ਅੱਗ ਉਗਲਣ ਵਾਲਾ, ਅੱਗ ਦਾ ਖਿਡਾਰੀ, ਉਸਦੀ ਖੇਡ ਹਾਲੀਂ ਵੀ ਜਾਰੀ।
ਇਕ : ਸੰਤ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ ਲੌਂਗੋਵਾਲ
ਬੁੱਢਾ : ਠੁੱਸ ਮੋਰਚਿਆਂ ਦਾ ਜਰਨੈਲ। ਸਮਝੌਤਾ ਐਸਾ ਕੀਤਾ, ਨਾ ਕੁਝ ਦਿੱਤਾ ਨਾ ਕੁਝ ਲੀਤਾ।
ਦੋ : ਸ੍ਰੀ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ
ਬੁੱਢਾ : ਰਾਜਸੀ ਸੂਤ ਤੋਂ ਕੋਰਾ ਬਸ ਰੰਗ ਹੀ ਹੈ ਗੋਰਾ, ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ ਉਸਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦਾ, ਫਿਕਰ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਅਮਿਤਾਬ ਦਾ।
ਤਿੰਨ : ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਰਨਾਲਾ
ਬੁੱਢਾ : ਆ ਉਥੇ ਹੀ ਗਿਆ ਜਿਥੇ ਪਹਿਲੇ ਸੀ ਵਗਦਾ ਪਰਨਾਲਾ।
ਚਾਰ : ਸਰਦਾਰ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ
ਬੁੱਢਾ : ਚਲਾਕ ਸਿਆਸਤਦਾਨ, ਜੇਲ੍ਹ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਇੰਗਲਸ਼ਤਾਨ, ਕੁਰਸੀ ਸਾਂਭਣ ਵੇਲੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ।
ਇਕ : ਹਰ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਲ ਭਗਤ
ਬੁੱਢਾ : ਕਾਤਲਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਘੰਟਾਲ, ਬੈਠਾ ਹੈ ਕੁਰਸੀ ਸੰਭਾਲ, ਮਿਸ਼ਰਾ

ਕਮਿਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਬਰੀ, ਪਰ ਵੱਡੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਚੈਹਰੀ, ਲੋਕ ਕਹਿਰ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬਚੇਗਾ, ਕਰਨੀ ਆਪਣੀ ਭੁਗਤੇਗਾ।

ਇਕ : ਗਿਆਨੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ

ਬੁੱਢਾ : ਕੋਠਾ ਸਾਹਿਬ ਹੈ ਠੀਕ ਠਾਕ

ਦੋ : ਆਪੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਕਈ ਜਰਨੈਲ

ਬੁੱਢਾ : ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਬੜਾ ਹੈ ਨਾਮ, ਸਿਰਾਂ 'ਤੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਇਨਾਮ, ਕਹਿੰਦੇ ਦਿੱਲੀ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਜੰਗ, ਪਰ ਮਾਰਨ ਔਰਤਾਂ, ਮਾਰਨ ਬੱਚੇ, ਮਾਰਨ ਭਈਏ, ਨਹੀਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸੰਗ।

ਤਿੰਨ : ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਰਾਗੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ

ਬੁੱਢਾ : ਜਾਇਜ਼ ਹੈ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਫਿਕਰ, ਜੇ ਮਰਦੇ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨ, ਪਰ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਜੋ ਮਰਦੇ ਹਿੰਦੂ ਉਹ ਵੀ ਨੇ ਇਨਸਾਨ।

ਚਾਰ : ਸ: ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ, ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ

ਬੁੱਢਾ : ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਇਸਦੀ ਚਾਰੇ ਕੂਟ, ਬੁਲਵਾ ਲਓ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਰਜ਼ੀ ਝੂਠ

ਇਕ : ਲਿਖੇ ਨੇ ਤੂੰ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਨਾਮ।

ਦੋ : ਲਗਦੈ ਪਿਆਰੀ ਨਹੀਂ ਤੈਨੂੰ ਜਾਨ।

ਤਿੰਨ : ਆ ਗਈ ਏ ਤੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਸ਼ਾਮ।

ਚਾਰ : ਤਾਹੀਓਂ ਲਿਖਦੈ ਇਹ ਦਾਸਤਾਨ।

ਬੁੱਢਾ : ਹਾਂ ਆ ਗਈ ਏ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਸ਼ਾਮ, ਤਾਹੀਓਂ ਤਾਂ ਲਿਖੀ ਏਹ ਦਾਸਤਾਨ, ਇਸ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਨਾਮ, ਮੇਰਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ 'ਤੇ ਇਲਜ਼ਾਮ, ਇਹ ਲਿਖੀ ਹੈ ਦਾਸਤਾਨ, ਤਾਂ ਜੋ ਲੋਕ ਨਿਰਪੱਖ ਹੋ ਕੇ ਕਰਨ ਸੱਚ ਦੀ ਪਛਾਣ–

ਇਹਦੇ ਤਿੰਨ ਨੇ ਭਾਗ, ਪਹਿਲੇ ਲਿਖਿਆ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਕੀ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦਾ ਮਾਣ' ਦੂਜਾ ਲਿਖਿਆ ਦਲਬੀਰ ਚੇਤਨ ਨੇ 'ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਜਾਰੀ ਹੈ ਰਾਖ ਕੀਤੀ ਜਿਸਨੇ ਧਰਤੀ ਸਾਰੀ ਹੈ', ਤੀਜਾ ਖ਼ਬਰ ਛੱਪਣ ਤੱਕ ਲਿਖਿਆ ਦਰਸ਼ਨ ਦਰਵੇਸ ਨੇ ਤੇ ਇਹੋ ਭਾਗ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਨੇ,

ਹਟਾ ਲਵੋ ਇਹਨਾਂ ਸੰਗੀਨਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ,
ਬਹੁਤ ਡੁੱਲ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਲਹੂ ਜਜ਼ਬ ਕਰ ਸਕਦੀ ਧਰਤੀ ਹੁਣ ਹੋਰ ਨਹੀਂ।

(ਉਹ ਚਾਰ ਹੌਲੇ ਹੌਲੇ ਪਿਛੇ ਹਟਦੇ ਹਨ ਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਵੀ ਹੌਲੇ ਹੌਲੇ ਪਿਛੇ ਹੱਟਦਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਬੋਲ ਗੀਤ ਦੀ ਲੈਅ ਵਿਚ ਪਿਠਭੂਮੀ ਤੋਂ ਬੋਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਫੇਡ ਆਊਟ)

ਰੋਸ਼ਨੀ ਹੋਣ 'ਤੇ ਇਕ ਪਿੰਡ ਦਾ ਘਰ, ਮਹਿੰਦਰ ਕੌਰ ਇਕ ਪਾਸੇ

ਖੜੀ ਹੈ। ਥਾਣੇਦਾਰ, ਸਿਪਾਹੀ ਤੇ ਸਰਪੰਚ ਉਸ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਥਾਣੇਦਾਰ : ਦੇਖ ਬੀਬੀ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਕਲ੍ਹ ਤੱਕ ਥਾਣੇ ਪੇਸ਼ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਮਹਿਤਾਬ ਕੌਰ : ਪਰ ਥਾਣੇਦਾਰ ਸਾਹਿਬ, ਉਹਦਾ ਕਸੂਰ ਕੀ ਏ ?

ਥਾਣੇਦਾਰ : ਕਸੂਰ ਇਹ ਵੇ ਕਿ ਪਰਸੋਂ ਜਿਹੜਾ ਪੁੱਲ ਦੇ ਬੈਂਕ 'ਤੇ ਡਾਕਾ ਪਿਆ ਏ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਮਹਿੰਦਰ ਦਾ ਹੱਥ ਏ, ਜਿਹੜੀ ਗੋਲੀ ਮੰਡੀ ਵਿਚ ਚੱਲੀ ਏ, ਉਹ ਵੀ ਤੇਰੇ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਚਲਾਈ ਏ।

ਮਹਿੰਦਰ ਕੌਰ : ਪਰ ਮੇਰਾ ਮਹਿੰਦਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

ਥਾਣੇਦਾਰ : ਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਕੀ ਕੀ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ (ਸਰਪੰਚ ਨੂੰ) ਸਰਪੰਚ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਸ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕ ਪਿਛੋਂ ਰੌਲਾ ਪਾਉਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਕੀਤੀ ਏ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਫੜਨਾ ਜ਼ਰੂਰ ਏ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਕੀ ਹੋਵੇ, ਇਸਦਾ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਏ।

ਸਰਪੰਚ : ਜਨਾਬ ਇਹ ਕੱਲੀਕਾਰੀ ਤੀਵੀ ਏ। ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਪਿਓ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਸਿਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ, ਸਾਰਾ ਖਿਆਲ ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਰੱਖਣਾ ਏ।

ਥਾਣੇਦਾਰ : ਪਿਓ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਸਿਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ, ਇਸੇ ਲਈ ਮੁੰਡਾ ਬੇਮੁਹਾਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਲਗਦੈ।

ਮਹਿੰਦਰ ਕੌਰ : ਸਰਪੰਚ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਇਹਦੇ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਵੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੇ ਸੀ, ਮੁੰਡਾ ਵੀ ਤੁਹਾਡੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਪਲਿਆ ਏ, ਉਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਏ, ਇਹ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੀ ਸਾਰਾ ਪਤਾ ਏ, ਹੁਣ ਮੇਰਾ ਗਰੀਬਣੀ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਤੁਸੀਂ ਹੋ।

ਸਰਪੰਚ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪ ਕੜਿਕੀ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹਾਂ, ਮਹਿੰਦਰ ਕੌਰੇ, ਕੋਈ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਵਾਰਦਾਤ ਹੋ ਜਾਏ, ਸਰਪੰਚ ਨੂੰ ਘੜੀਸੀ ਫਿਰਨਗੇ ਕਿ ਮੁੰਡੇ ਹਾਜ਼ਰ ਕਰੋ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁੰਡੇ ਸਾਡੇ ਕਹੇ ਵਿਚ ਨੇ। ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ ਮੁੰਡਾ ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਕਹੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਕੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਏ। (ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਹੋ ਕੇ) ਥਾਣੇਦਾਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੁੰਡੇ ਸਾਡੇ ਕਹੇ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ, ਇਹਦੇ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਕਦੇ ਸੋਚਿਐ ?

ਥਾਣੇਦਾਰ : ਸਾਨੂੰ ਸੋਚਣ ਦੀ ਵਿਹਲ ਕਿਥੇ ? ਹਰ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਭੱਜ-ਦੌੜ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਏ।

ਸਰਪੰਚ : ਪਰ ਅਸੀਂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ।

ਥਾਣੇਦਾਰ : ਕੀ ਸੋਚਦੇ ਹੋ ?

ਸਰਪੰਚ : ਬਈ ਏਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੀਡਰ ਨੇ, ਕਈਆਂ ਦੀਆਂ ਗਜ ਗਜ ਲੰਮੀਆਂ ਦਾੜ੍ਹੀਆਂ ਨੇ, ਕਈਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਗੰਜੇ ਨੇ।

ਥਾਣੇਦਾਰ : ਸਰਪੰਚ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਲੰਮੀਆਂ ਦਾੜ੍ਹੀਆਂ, ਗੰਜੇ ਸਿਰਾਂ ਦਾ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਕੀ ਤੁਅਲਕ ਹੋਇਆ ?

ਸਰਪੰਚ : ਬੜਾ ਤੁਅਲਕ ਏ ਥਾਣੇਦਾਰ ਸਾਹਿਬ, ਲੰਮੀ ਦਾੜ੍ਹੀ, ਗੰਜਾ ਸਿਰ ਸਿਆਣਪ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ। ਇਹ ਲੋਕ ਮਸਲੇ ਦਾ ਹੱਲ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦੇ ਤਾਂ ਜੋ ਸਭ ਪਾਸੇ ਚੈਨ ਹੋ ਸਕੇ। ਨਾ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਘਰੋਂ ਭੱਜਣਾ ਪਵੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਾਹਰ ਲੱਭਣਾ ਪਵੇ। ਮਾਵਾਂ ਚੈਨ ਨਾਲ ਸੌਂ ਸਕਣ। ਪੁੱਤਰਾਂ ਦਾ ਫਿਕਰ ਉਹਨਾਂ ਨਾ ਖਾਵੇ।

ਥਾਣੇਦਾਰ : ਗੱਲ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਠੀਕ ਏ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਫੜਨਾ ਹੀ ਪੈਣਾ ਏ।

ਮਹਿੰਦਰ ਕੌਰ : ਉਹ ਘਰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪ ਉਹਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆ ਜਾਵਾਂਗੀ।

ਥਾਣੇਦਾਰ : ਆਪ ਕਿਉਂ ਤਕਲੀਫ ਕਰੇਂਗੀ ਬੀਬੀ, ਸਰਪੰਚ ਸਾਹਿਬ ਲੈ ਕੇ ਆ ਜਾਣਗੇ।

(ਸਰਪੰਚ, ਥਾਣੇਦਾਰ, ਸਿਪਾਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਮਹਿੰਦਰ ਕੌਰ ਉਦਾਸ ਹੈ, ਕਦੀ ਬਾਹਰ ਵੱਲ ਵੇਖਦੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਟਿਕ ਰਿਹਾ।)

ਪਿੱਠਭੂਮੀ :

ਕੀ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦਾ ਮਾਣ,
ਮਾਣ ਇਹ ਕੌਣ ਕਰੇ
ਮਾਵਾਂ ਠੰਡੀਆਂ ਛਾਵਾਂ
ਛਾਵਾਂ ਕੌਣ ਕਰੇ

(ਉਦਾਸ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਲੈਅ ਹੈ, ਮਹਿੰਦਰ ਬਾਹਰੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਬੀਬੀ ਉਸ ਵੱਲ ਪਹਿਲੇ ਮੋਹ ਨਾਲ ਤੇ ਫੇਰ ਬਨਾਵਟੀ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਵੇਖਦੀ ਹੈ।)

ਮਹਿੰਦਰ : ਬੀਬੀ ਉਦਾਸ ਕਿਉਂ ਬੈਠੀ ਏਂ ?

ਮਹਿੰਦਰ ਕੌਰ : (ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ) ਇਹਨਾਂ ਲੱਛਣਾਂ ਨੂੰ ਅੱਧੀ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਫਿਰਦਾ ਰਹਿਨੈ ਬਾਹਰ, ਇਹਦੇ ਨਾਲੋਂ ਚੰਗਾ ਸੀ, ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਨੂਰਗੜਿਆ ਹੁੰਦਾ।

ਮਹਿੰਦਰ : ਬੀਬੀ, ਗੱਲ ਕੀ ਹੋਈ ਏ ?

ਮਹਿੰਦਰ ਕੌਰ : ਤੇਰੇ ਲਗਦੇ ਪੁਲਿਸ ਆਲੇ ਆਏ ਸੀ ਅੱਜ।

ਮਹਿੰਦਰ : ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ, ਉਹ ਆਉਣਗੇ।

ਮਹਿੰਦਰ ਕੌਰ : ਆਉਣਗੇ ਨਾ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਜੱਗਾ ਡਾਕੂ ਬਣਿਆ ਫਿਰਦੈ।

ਮਹਿੰਦਰ : ਡਾਕੂ ?

ਮਹਿੰਦਰ ਕੌਰ : ਜਿਹੜਾ ਪੁਲ 'ਤੇ ਡਾਕਾ ਪਿਆ ਸੀ, ਆਂਹਦੇ ਸੀ ਤੂੰ ਨਾਲ ਸੀ, ਨਾਲੇ ਜਿਹੜੀ ਮੰਡੀ ਗੋਲੀ ਚੱਲੀ ਸੀ, ਉਸ ਵਿਚ ਵੀ ਤੇਰਾ ਨਾਂ ਲੈਂਦੇ ਸੀ।

ਮਹਿੰਦਰ : ਬੀਬੀ, ਇਹ ਸਭ ਝੂਠ ਏ।

ਮਹਿੰਦਰ ਕੌਰ : ਫੇਰ ਸੱਚ ਕੀ ਏ ?

ਮਹਿੰਦਰ : ਬੀਬੀ ਸਾਡੇ ਕਾਲਜ 'ਚ ਹੜਤਾਲ ਹੋਣ ਆਲੀ ਐ। ਸਾਡੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਅਸੀਂ ਰਸਤੇ ਵੀ ਰੋਕਣੇ ਨੇ, ਧਰਨੇ ਵੀ ਦੇਣੇ ਨੇ। ਸਾਡੇ ਕਾਲਜ ਦੇ ਚਾਰ ਮੁੰਡੇ ਫੜੇ ਆ। ਸਾਨੂੰ ਡਰ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਉਤੇ ਝੂਠੇ ਕੇਸ ਨਾ ਪਾ ਦੇਣ ਤੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਵਾ ਚੱਲ ਰਹੀ ਏ, ਝੂਠੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵੀ ਪਾ ਸਕਦੇ ਨੇ।

ਮਹਿੰਦਰ ਕੌਰ : ਨਾ ਪੁੱਤ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਮੂੰਹੋਂ ਨਹੀਂ ਕੱਢੀ ਦੀਆਂ, ਭਲਾ ਉਹ ਕਿਉਂ ਝੂਠੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਪਾਉਣਗੇ।

ਮਹਿੰਦਰ : ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਨੇ ਏਸ ਕੰਮ ਲਈ।

ਮਹਿੰਦਰ ਕੌਰ : (ਡਰਕੇ) ਪੁੱਤ ਹੁਣ ਕੀ ਹੋਊ ?

ਮਹਿੰਦਰ : ਹੋਣਾ ਕੀ ਏ ਬੀਬੀ, ਜੇ ਉਹ ਲੱਭਣ ਆਏ ਨੇ, ਫੇਰ ਵੀ ਆਉਣਗੇ, ਹੁਣ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਕਾਰ ਦਾ ਸਵਾਲ ਏ। ਕਿਵੇਂ ਨਾ ਕਿਵੇਂ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਫਸਾਉਣਗੇ, ਮੇਰੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕੇਸ ਤਾਂ ਬਣਾਈ ਹੀ ਫਿਰਦੇ ਨੇ। ਜੇ ਫੜੇ ਗਏ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਬੱਸ ਕਾਂਡ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਘੜੀਸ ਲੈਣੈ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਆਪ ਪੇਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਸਫਾਈ ਦੇਣ ਨਾਲ ਵੀ ਸਾਡੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸੁਣਨੀ ਨਹੀਂ।

ਮਹਿੰਦਰ ਕੌਰ : ਪਰ ਪੁੱਤਰਾ ਉਹ ਕੌਣ ਨੇ, ਜਿਹੜੇ ਡਾਕੇ ਮਾਰਦੇ ਨੇ, ਬੱਸਾਂ ਵਿਚ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੱਢ ਕੇ ਮਾਰਦੇ ਨੇ ? ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੋਣੈ।

ਮਹਿੰਦਰ : ਬੀਬੀ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ। ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਰੋਜ਼ ਗੱਲਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਕੋਈ ਬੜੀ ਡੂੰਘੀ ਖੇਡ ਏ। ਕੌਣ ਕੌਣ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਨੇ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ, ਬਸ ਸੁਣੀਆਂ ਸੁਣਾਈਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੀ ਨੇ। ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਫਿਕਰ ਆਪਣੇ ਉਹਨਾਂ ਚਾਰ ਸਾਥੀਆਂ ਦਾ ਹੈ।

ਮਹਿੰਦਰ ਕੌਰ : ਤੂੰ ਇਹਨਾਂ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਕੀ ਲੈਣੈ। ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੋੜ, ਘਰੇ ਬੈਠਾ ਰਹਿ ਰਾਮ ਨਾਲ।

ਮਹਿੰਦਰ : ਸੋਚ ਬੀਬੀ, ਜੇ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਮੈਂ ਫੜਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਬਾਕੀ ਮੁੰਡੇ ਸੋਚਣਗੇ, ਸਾਨੂੰ ਕੀ ?... ਫੇਰ।

ਮਹਿੰਦਰ ਕੌਰ : ਇਹ ਤਾਂ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਐ।

ਮਹਿੰਦਰ : ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਬੀਬੀ, ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਰਲਕੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਉਨਾਂ ਚਿਰ ਬਚਾਅ ਨਹੀਂ।

(ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਲਈ ਉੱਠਦਾ ਹੈ।)

ਮਹਿੰਦਰ ਕੌਰ : ਪਰ ਹੁਣ ਤੁਰ ਕਿਥੇ ਪਿਆ ਏਂ ?

ਮਹਿੰਦਰ : ਰਮੇਸ਼ ਤੇ ਮੋਹਣ ਨੂੰ ਵੀ ਖ਼ਬਰ ਕਰਾਂ,

ਮਹਿੰਦਰ ਕੌਰ : ਪਰ ਉਹ ਤਾਂ ਖੱਤਰੀਆਂ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਾਹਦਾ ਡਰ ?

ਮਹਿੰਦਰ : ਬੀਬੀ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ

(ਜਾਂਦਾ ਹੈ)

ਮਹਿੰਦਰ ਕੌਰ : (ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਵਿਚ ਡੁੱਬੀ) ਫੇਰ ਫਰਕ ਕਿਥੇ ਏ ? ਮੈਂ ਨਿਮਾਣੀ ਕੀ ਜਾਣਾ ? ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਮੁੰਡੇ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਨੂੰ ਬੱਸਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਕੇ ਮਾਰਦੇ ਨੇ। ਤੇ ਇਹ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਮੋਹਣ ਅਤੇ ਰਕੇਸ਼ ਨੂੰ ਖ਼ਬਰ ਕਰਨ। ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਏ ? ਇਹ ਅੱਗ ਕਿਉਂ ਲੱਗੀ ਏ?

(ਉਹ ਫੇਰ ਉਦਾਸ ਬੈਠ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਿੱਠ ਭੂਮੀ ਤੇ ਗੀਤ ਦੇ ਬੋਲ ਉਚੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।)

ਪਿੱਠ ਭੂਮੀ :

ਕਿਉਂ ਲਗੀ ਹੈ ਅੱਗ, ਕੌਣ ਏਹ ਜਾਣੇ
ਬੁੱਝੇ ਕਿਵੇਂ ਇਹ ਅੱਗ, ਕੌਣ ਇਹ ਜਾਣੇ
ਸਭ ਕੁਝ ਇਥੇ ਸੜ ਜਾਏਗਾ
ਸਭ ਕੁਝ ਇਥੇ ਝੁਲਸ ਜਾਏਗਾ
ਕਿਉਂ ਲੱਗੀ ਹੈ ਅੱਗ, ਕੌਣ ਇਹ ਜਾਣੇ।

(ਸਮਾਂ ਲੰਘਣ ਦਾ ਸੰਗੀਤ)

(ਸਿਪਾਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਚਿੱਠੀ ਹੈ।)

ਮਹਿੰਦਰ ਕੌਰ : (ਉਹਦੇ ਵੱਲ ਵੇਖਕੇ) ਹੁਣ ਕਿਉਂ ਆਇਆ ਏਂ ? ਜਿਨੂੰ ਲੈਣ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹੋ, ਉਹ ਤਾਂ ਪੰਜ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਏ।

ਸਿਪਾਹੀ : ਨਹੀਂ ਬੀਬੀ, ਉਹ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ।

ਮਹਿੰਦਰ ਕੌਰ : ਫੇਰ ਕਿਥੇ ਏ ?

ਸਿਪਾਹੀ : ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ। ਤੈਨੂੰ ਥਾਣੇ ਬੁਲਾਇਆ ਏ। ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਵੀ ਕੁਝ ਬੁਲਾਏ ਨੇ। ਇਕ ਲਾਸ਼ ਦੀ ਸ਼ਨਾਖਤ ਕਰਨੀ ਏ। ਰਾਤੀਂ ਨਾਕੇ ਉਤੇ ਉਹ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਤੇ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਏ। ਉਹਦਾ ਸਾਥੀ ਜਿਸਦਾ ਨਾਂ ਰਕੇਸ਼ ਦਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਏ, ਲਾਪਤਾ ਹੈ। (ਵਕਫਾ) ਬੀਬੀ ਇਹ ਚਿੱਠੀ ਫੜ ਲੈ! ਇਸ ਵਿਚ ਸਭ ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

(ਚਿੱਠੀ ਫੜ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।ਮਹਿੰਦਰ ਕੌਰ ਕੁਝ ਚਿਰ ਗੁੰਮ-ਸੁੰਮ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।ਚਿੱਠੀ ਉਹਦੇ ਹੱਥੋਂ ਡਿਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।)

ਮਹਿੰਦਰ ਕੌਰ : (ਚੀਕ ਕੇ) ਨਹੀਂ,ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਮੇਰੇ ਮਹਿੰਦਰ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਖੋਹ ਸਕਦਾ।ਉਹ ਤਾਂਰਕੇਸ਼ ਦਾ ਦੋਸਤ ਏ।...ਕੀ ਕਿਹਾ ਰਾਕੇਸ਼ ਲਾਪਤਾ ਏ... ਰਕੇਸ਼ ਦੀ ਮਾਂ ਤੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਵੀ ਲਾਪਤਾ ਏ, ਮੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਵੀ ਲਾਪਤਾ ਏ...ਜੇ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਇਕ ਦਿਨ ਐਸਾ ਆਵੇਗਾ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹਰ ਮਾਂ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਲਾਪਤਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ...

(ਪਿੱਠ ਭੂਮੀ 'ਤੇ ਫੇਰ ਗੀਤ ਦੇ ਬੋਲ ਉੱਚੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ-

ਕਿਉਂ ਲਗੀ ਹੈ ਅੱਗ, ਕੌਣ ਇਹ ਜਾਣੇ ਸਭ
ਕੁਝ ਇਥੇ ਸੜ ਜਾਏਗਾ.. ਸਭ ਕੁਝ ਇਥੇ ਝੁਲਸ ਜਾਏਗਾ...

(ਫੇਡ ਆਊਟ)

(ਬਾਹਰ ਤੋਂ ਦੋ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਬਹਿਸ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।)

ਪਹਿਲੀ ਆਵਾਜ਼ : ਨਹੀਂ ਕਮਾਂਡਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਦੂਜੀ ਆਵਾਜ਼ : ਇਹ ਕਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

(ਦੋ ਬਜ਼ੁਰਗ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸਿੱਖ ਬਜ਼ੁਰਗ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ ਹਿੰਦੂ ਬਜ਼ੁਰਗ ਹੈ, ਦਾਖ਼ਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਇਕ ਹਵਾਈ ਫੌਜ ਦਾ ਅਫਸਰ ਹੈ।ਮੰਚ 'ਤੇ ਇਕ ਪੁਜੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਆ ਕੇ ਉਹ ਸਟਿਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।)

ਪਿਛੋਂ ਆਵਾਜ਼ : ਹਾਦਸੇ ਅਗੇ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਹੁਣ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਇਕ ਹਾਦਸਾ ਸੀ ਜੋ ਆਗਰਾ ਛਾਉਣੀ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਬੰਬਰ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਦਾ ਹਾਦਸਾ ਹੈ। ਉਸੇ ਜਹਾਜ਼ ਵਿਚ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਪਾਇਲਟ ਸੀ ਤੇ ਕਮਲੇਸ਼ ਸ਼ਰਮਾ ਨੈਵੀਗੇਟਰ ਸੀ। ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਨ ਤੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਗੱਲਾ ਵੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਖੁਲ੍ਹੀ ਡੁਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਕਰਦੇ ਸਨ।ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਮਿਥੇ ਟਾਰਗਟ ਨੂੰ ਉਡਾ ਦੇਣ ਦੀ 'ਡੱਮੀ ਐਕਸਰਸਾਈਜ਼' ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ।ਬਹੁਤ ਹੀ ਉਚਾਈ ਤੋਂ ਉਸ ਟਾਰਗਟ ਉਤੇ ਝਪਟਣਾ ਸੀ ਤੇ ਆਪਣੀ ਕਰਾਮਾਤ ਵਿਖਾ ਕੇ ਫੇਰ ਅਸਮਾਨ ਦੀਆਂ ਬੁਲੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਛੂਹ ਲੈਣਾ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਡਾਈਵਮਾਰੀ, ਪਰ ਜਹਾਜ਼ ਨੂੰ ਆਕਾਸ਼ ਵੱਲ ਨਾ ਮੋੜ ਸਕੇ, ਸੋ ਇਹ ਹਾਦਸਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਾਲਵੇਜ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਕੁ ਬੋਟੀਆਂ

ਹੀ ਲਭੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਦੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਕਮਲੇਸ਼ ਸ਼ਰਮਾ ਦੀਆਂ ਹਨ, ਕੋਈ ਪਹਿਚਾਣ ਨਹੀਂ। ਦੋਨਾਂ ਦੇ ਵਾਰਸ ਆ ਗਏ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਬੋਟੀਆਂ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਬਹਿਸ ਅਧੀਨ ਨੁੱਕਤਾ ਹੈ। ਧਰਮਯੁੱਧ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਲੜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ, ਉਹ ਇਥੇ ਵੀ ਪੁੱਜ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਮਾਂਡਰ ਦਾ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਸਾਥੀ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸ਼ਨਾਖਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ, ਜੇ ਉਹ ਮੰਨਣ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਇਕੱਠਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਵੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਮੰਤਰ ਵੀ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਣ।

(ਪਾਤਰ ਹਰਕਤ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।)

ਸਿੱਖ ਬਜ਼ੁਰਗ : ਲਓ ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕਦੈ।ਸਾਡਾ ਧਰਮ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ। ਸਾਡੀ ਆਪਣੀ ਪਹਿਚਾਣ ਹੈ, ਵੱਖਰਾ ਧਰਮ ਹੈ, ਵੱਖਰਾ ਸਭਿਆਚਾਰ ਹੈ।

ਕਮਾਂਡਰ : ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕੁਝ ਬਚਿਆ ਹੈ, ਉਸਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਬਜ਼ੁਰਗ : ਮੇਰੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਬਾਂਹ ਕੇ ਇਕ ਕੜਾ ਸੀ।

ਕਮਾਂਡਰ : ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਪਿਘਲ ਗਿਆ ਏ।

ਸਿੱਖ ਬਜ਼ੁਰਗ : ਪਰ ਇਹ ਸਾਂਝਾ ਸਸਕਾਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕਦੈ।? ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੇ ਗਲਾਂ ਵਿਚ ਟਾਇਰ ਪਾ ਕੇ ਸਾੜਿਆ ਗਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਸਾਂਝ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਏ ?

ਹਿੰਦੂ ਬਜ਼ੁਰਗ : ਹਾਂ ਕਮਾਂਡਰ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਸ ਧਰਮ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਬੱਸਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਕੇ ਮਾਰਿਆ, ਸਾਡੀ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਕੀ ਸਾਂਝ ਹੋ ਸਕਦੀ ਏ।

ਸਿੱਖ ਬਜ਼ੁਰਗ : ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਕ ਵਿਉਂਤ ਬਣਾ ਕੇ ਸਾਡੇ ਧਰਮ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿਚੋਂ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਬੀੜਾ ਚੁੱਕਿਆ, ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਸਾਂਝ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਏ ?

ਹਿੰਦੂ ਬਜ਼ੁਰਗ : ਜਿਸ ਧਰਮ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਲੀਡਰ ਨੇ ਮੰਜੀ ਸਾਹਬਿ ਵਰਗੀ ਪਵਿੱਤਰ ਸਟੇਜ ਤੋਂ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਕ ਸਿੱਖ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਪੈਂਤੀ ਹਿੰਦੂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਕੀ ਸਾਂਝ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ?

ਸਿੱਖ ਬਜ਼ੁਰਗ : ਏਸ਼ੀਆ ਖੇਡਾਂ ਵੇਲੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਨੂੰ ਜ਼ਲੀਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਅਸੀਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੁੱਲ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ?

ਹਿੰਦੂ ਬਜ਼ੁਰਗ : ਅਸੀਂ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਜਿਸ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸਾਂ, ਸਾਡੇ ਘਰਾਂ ਅਗੇ

ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਲਗਾਕੇ ਸਾਨੂੰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘਰੋਂ ਬੇਘਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਅਸੀਂ ਕਦੋਂ ਭੁੱਲ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਕਮਾਂਡਰ : ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕੀ ਹੋ ?

ਸਿੱਖ ਬਜ਼ੁਰਗ : ਤੁਹਾਨੂੰ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਲੱਭਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਡੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰੋ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਨਾਲ ਉਹਦਾ ਸਸਕਾਰ ਕਰਾਂਗੇ।

ਹਿੰਦੂ ਬਜ਼ੁਰਗ : ਤੁਹਾਡੇ ਹਵਾਲੇ ਕਿਉਂ ਕਰਨ। ਉਸ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀਆਂ ਵੀ ਹੱਡੀਆਂ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਛੱਡ ਸਕਦੇ।

(ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਘੂਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬੜੇ ਨਾਟਕੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਫੇਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।)

ਕਮਾਂਡਰ : ਸੁਣੋ ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਸੁਣੋ ਸ਼ਰਮਾ ਸਾਹਿਬ, ਉਥੇ ਰਾਖ ਤੋਂ ਸਿਵਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਬਚਿਆ। ਉਹ ਰਾਖ ਅਸੀਂ ਇਕ ਬਾਕਸ ਵਿਚ ਸਾਂਭ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਵੰਡ ਲਵੋ ਇਸ ਰਾਖ ਨੂੰ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸਲੋਕ ਬੋਲੋ ਜਾਂ ਮੰਤਰਾਂ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰੋ। ਰਾਖ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਸਬੂਤਾ ਆਕਾਰ ਨਹੀਂ ਉਭਰ ਸਕਦਾ। ਨਾ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਦਾ, ਨਾ ਕਮਲੇਸ਼ ਸ਼ਰਮਾ ਦਾ। ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸਾਂ ਕਿ ਇਹ ਭੇਤ ਖੁਲ੍ਹੇ। ਮੈਂ ਬੰਦ ਬਕਸੇ ਦਾ ਹੀ ਸਸਕਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸਾਂ। ਸਾਂਝੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਨਾਲ। ਪਰ ਇਸ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਹੁਣ ਕੀ ਸਾਂਝ ਹੋ ਸਕਦੀ ਏ ? ਨਫ਼ਰਤ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸਭ ਕੁਝ ਸੜ ਜਾਏਗਾ। ਸਭ ਕੁਝ ਰਾਖ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।

(ਤਿੰਨੇ ਪਾਤਰ ਫਰੀਜ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ-ਪਿੱਠ ਭੂਮੀ ਤੋਂ ਗੀਤ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਉੱਚੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।)

ਗੀਤ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ :

ਸਭ ਕੁਝ ਇਥੇ ਸੜ ਜਾਏਗਾ
ਸਭ ਕੁਝ ਇਥੇ ਝੁਲਸ ਜਾਏਗਾ
ਜੇ ਲਗੀ ਰਹੀ ਅੱਗ ਤਾਂ ਜਾਣ ਵੇ ਲੋਕੋ
ਜੇ ਬੁਝੀ ਨਾ ਅੱਗ ਤਾਂ ਜਾਣ ਵੇ ਲੋਕੋ
ਸਭ ਕੁਝ ਇਥੇ ਸੜ ਜਾਏਗਾ
ਸਭ ਕੁਝ ਇਥੇ ਝੁਲਸ ਜਾਏਗਾ

(ਗੀਤ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਪਾਤਰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਢੋਲਕ ਦੀ ਥਾਪ ਨਾਲ ਮੰਚ 'ਤੇ ਇਕ ਨੌਜਵਾਨ ਪਾਗਲਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇਂਦਾ ਹੋਇਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।)

ਨੌਜਵਾਨ : ਮੇਰੇ ਨੇੜੇ ਨਾ ਆਓ, ਮੈਂ ਇਕ ਹਤਿਆਰਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਚਿਹਰਾ ਵਿਖਾਉਣ ਜੋਗਾ ਨਹੀਂ (ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਬੈਠਕੇ ਆਪਣੇ ਹਥ

ਜ਼ੋਰ-ਜ਼ੋਰ ਦਾ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ) ਮੈਂ ਤੋੜ ਦਿਆਂਗਾ ਇਹਨਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ, ਮੈਂ ਤੋੜ ਦਿਆਂਗਾ (ਫੇਰ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਆਪਦੇ ਚਿਹਰਾ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਛੁਪਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਸਹਿਮ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।)

ਪਿਛੋਂ ਆਵਾਜ਼ : ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਇਕ ਹਾਦਸਾ ਏ।ਐਸਾ ਹਾਦਸਾ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਵਾਪਰ ਸਕਦਾ ਏ:

(ਨੌਜਵਾਨ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।ਸਤਵੰਤ ਕੌਰ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਬੈਠਦੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਚਿਰ ਦਾਲ ਆਦਿਕ ਚੁਗਦੀ ਹੈ, ਬਾਹਰੋਂ ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।)

ਸਤਵੰਤ ਕੌਰ : ਆ ਗੁਰਮੇਲ ਬੈਠ ਜਾ, ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਰਾਹ ਹੀ ਵੇਖ ਰਹੀ ਸਾਂ।

ਗੁਰਮੇਲ : ਪਰ ਭੈਣੇ ਤੂੰ ਏਨੀ ਉਦਾਸ ਕਿਉਂ ਏਂ ? ਜੀਜਾ ਜੀ ਕਿਥੇ ਨੇ ?

ਸਤਵੰਤ ਕੌਰ : ਉਹ ਤਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਗਏ ਨੇ, ਦੀਪੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿਚ ਰੁੱਝੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਛੋਟੀਆਂ ਮੋਟੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਨ। ਉਧਰ ਦੀਪੀ ਨੇ ਬਖੇੜ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਏ, ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਵੀਰ ਨੇ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ ਉਹਨੇ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਉਣਾ।

ਗੁਰਮੇਲ : ਹਰਦੀਪ ਦੀ ਕੋਈ ਖ਼ਬਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ?

ਸਤਵੰਤ ਕੌਰ : ਕੋਈ ਨਾ।ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਏਨਾ ਨਿਰਮੋਹੀ ਕਿਉਂ ਹੋ ਗਿਆ ਏ।ਉਡਦੀ ਉੱਡਦੀ ਖ਼ਬਰ ਇਹ ਵੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਏ, ਉਹ ਅਤਿਵਾਦੀਆਂ ਨਾਲ ਜਾ ਰਲਿਆ ਏ।

ਗੁਰਮੇਲ : ਇਹ ਐਵੇਂ ਝੂਠ ਹੋਣਾ ਏ। ਭਲਾ ਉਹਨੇ ਇਹ ਕੰਮ ਕਾਹਨੂੰ ਕਰਨਾ ਸੀ ? ਪਰਸੋਂ ਗਵਾਚਿਆ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਟੀ.ਵੀ. ਵਿਚ ਮੈਂ ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਸੂਚਨਾ ਦੇਖੀ ਸੀ।

ਸਤਵੰਤ ਕੌਰ : ਆਹੋ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਇਹ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ, ਸ਼ਾਇਦ ਗੁਰਦੀਪ ਕਿਸੇ ਦੋਸਤ ਕੋਲ ਹੀ ਠਹਿਰਿਆ ਹੋਏ ਤੇ ਭੈਣ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦਾ ਸੁਣਕੇ ਆ ਜਾਏ। ਇਹ ਦੱਸ ਭਾਬੀ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਏ। ਨਿਕੇ ਨਿਕੀਆਂ ਤਾਂ ਠੀਕ ਨੇ ? ਤੂੰ ਨਾਲ ਹੀ ਲੈ ਆਂਦਾ।ਦੀਪੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਰੌਣਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀ।

ਗੁਰਮੇਲ : ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਆ ਜਾਣਗੇ। ਅੱਜ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਇਆ ਸਾਂ ਕਿ ਸਾਰੀ ਖ਼ਬਰ ਲੈ ਆਵਾਂ ਤੇ ਨਾਲੇ ਕੋਈ ਕੰਮ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਪੁੱਛ ਲਵਾਂ (ਘੜੀ ਵੇਖਕੇ) ਪਰ ਜੀਜਾ ਜੀ ਨੇ ਦੇਰ ਕਿਉਂ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਏ ? ਹੁਣ ਤੇ ਆਖਰੀ ਬੱਸ ਵੀ ਆ ਗਈ ਹੋਣੀ ਏ। ਚਾਰ ਵਜੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤਾਂ ਅੱਜ ਕੱਲ ਕੋਈ ਬੱਸ ਚਲਦੀ ਨਹੀਂ।

ਸਤਵੰਤ ਕੌਰ : ਨਹੀਂ ਟਰੈਕਟਰ 'ਤੇ ਗਏ ਨੇ। ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਵੀ ਨਾਲ ਏ। ਤੂੰ ਮੂੰਹ ਹੱਥ ਧੋ ਲੈ। ਮੈਂ ਚਾਹ ਧਰਦੀ ਹਾਂ।

ਗੁਰਮੇਲ : ਨਹੀਂ ਚਾਹ ਦੀ ਹਾਲੇ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਜੀਜਾ ਜੀ ਨੂੰ ਆ ਲੈਣ ਦੇ। ਹਾਂ ਸੱਚ ਦੀਪੀ ਕਿਥੇ ਗਈ ਏ।

ਸਤਵੰਤ ਕੌਰ : ਨਾਲ ਦੀ ਗਲੀ ਸਹੇਲੀ ਕੋਲ ਗਈ ਏ। ਆਉਂਦੀ ਹੀ ਹੋਣੀ ਏ।

(ਏਨੇ ਵਿਚ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।)

ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਭਾਬੀ ਗਜ਼ਬ ਹੋ ਗਿਆ।

ਸਤਵੰਤ ਕੌਰ : ਕੀ ਹੋਇਆ ਭਰਾਵਾ ?

ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਭਾਬੀ ਸ਼ਹਿਰ ਪੁੱਜੇ ਹੀ ਸਾਂ ਕਿ ਰੌਲਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਕੁਝ ਨੌਜਵਾਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮੂੰਹ ਤੇ ਮੰਢਾਸੇ ਬੰਨੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਗੋਲੀਆਂ ਵਰ੍ਹਾਉਂਦੇ ਆਏ, ਔਹ ਗਏ ਔਹ ਗਏ, ਇਕ ਗੋਲੀ ਕਿਧਰੋਂ ਭਰਾ ਦੀ ਛਾਤੀ ਵਿਚੋਂ ਸਿਧੀ ਪਾਰ ਕਰ ਗਈ। ਉਹ ਉਥੇ ਹੀ ਢੇਰੀ ਹੋ ਗਿਆ।

ਸਤਵੰਤ ਕੌਰ : ਨਹੀਂ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

(ਗਸ਼ ਖਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।)

ਗੁਰਮੇਲ : ਭੈਣ, ਭੈਣ...

ਗੁਰਨਾਮ : ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘਾ, ਤੂੰ ਇਹਨੂੰ ਸੰਭਾਲ, ਮੈਂ ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਖ਼ਬਰ ਕਰਾਂ।

(ਜਾਂਦਾ ਹੈ)

ਗੁਰਮੇਲ : (ਸਤਵੰਤ ਕੌਰ ਨੂੰ) ਭੈਣ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹ

(ਥੋੜੇ ਵਕਫੇ ਦੇ ਬਾਅਦ ਗੁਰਦੀਪ ਬਾਹਰੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।)

ਗੁਰਦੀਪ : (ਘਬਰਾ ਕੇ) ਮਾਮਾ ਜੀ, ਕੀ ਹੋਇਆ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ? ਚਾਚਾ ਕਿਧਰ ਤੇਜ਼ ਤੇਜ਼ ਗਿਆ ਏ ?

ਗੁਰਮੇਲ : ਕਾਕਾ ਅਨਰਥ ਹੋ ਗਿਆ ਏ।

ਗੁਰਦੀਪ : ਕੀ ਹੋਇਐ ? ਛੇਤੀ ਦਸੋ ਮਾਮਾ ਜੀ।

ਗੁਰਮੇਲ : ਪੁੱਤਰ, ਤੇਰਾ ਬਾਪੂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ।

ਗੁਰਦੀਪ : ਕਿੰਨੇ ਮਾਰਿਆ ਏ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ?

ਗੁਰਮੇਲ : ਅੱਜ ਸ਼ਹਿਰ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਥੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਂਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਆਏ, ਤੇਰੇ ਬਾਪ ਨੂੰ ਅਚਾਨਕ ਇਕ ਗੋਲੀ ਲਗ ਗਈ।

ਗੁਰਦੀਪ : (ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ) ਸ਼ਹਿਰ ਗੋਲੀ ਚੱਲੀ, ਨਹੀਂ-ਨਹੀਂ-ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਬਾਪੂ ਦਾ ਕਤਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।

ਸਤਵੰਤ : (ਥੋੜੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹਦੀ ਹੈ) ਗੁਰਦੀਪ ਤੂੰ ਆ ਗਿਆ ਏਂ ? ਜਾ

ਆਪਣੇ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਲਭਕੇ ਲਿਆ, ਉਹ ਸਾਥੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਚਲਾ ਗਿਆ ਏ, ਉਹ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਰੁਸ ਗਿਆ ਏ ਪੁੱਤ।

ਗੁਰਦੀਪ : ਬੀਬੀ, ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਤ ਨਾ ਆਖ, ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਪੁੱਤ ਕਹਾਉਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਏ।

ਗੁਰਮੇਲ : ਕੀ ਕਹਿੰਦਾ ਪਿਆ ਏਂ ਗੁਰਦੀਪ ?

ਗੁਰਦੀਪ : ਠੀਕ ਕਹਿੰਦਾ ਪਿਆ ਹਾਂ ਮਾਮਾ ਜੀ, ਪਰਸੋਂ ਜਦੋਂ ਟੀ.ਵੀ. 'ਤੇ ਸੂਚਨਾ ਸੁਣੀ ਤੇ ਆਪਣੀ ਫੋਟੋ ਵੇਖੀ ਤਾਂ ਦੀਪੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾ। ਮੈਂ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਮੈਂ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਗੁਰਮੇਲ : ਕਿਹੜੇ ਸਾਥੀ ?

ਗੁਰਦੀਪ : ਇਹ ਨਾ ਪੁਛੋ ਮਾਮਾ ਜੀ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਉਤੋਂ ਹੁਕਮ ਆਇਆ ਏ, ਬਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਐਕਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚਲਾ ਜਾਈਂ।

ਗੁਰਮੇਲ : ਕਾਹਦਾ ਐਕਸ਼ਨ ?

ਗੁਰਦੀਪ : ਇਹੋ ਜ ਅੱਜ ਦੁਪਹਿਰ ਹੋਇਆ ਏ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ। ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਦਹਿਸ਼ਤ ਪਾਉਣ ਲਈ।...ਮੈਂ ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਵਿਖਾਉਣ ਜੋਗਾ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਬਾਪੂ ਦਾ ਕਾਤਲ ਹਾਂ।

(ਸਾਰਾ ਐਕਸ਼ਨ ਫਰੀਜ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਾਂ ਪੁੱਤਰ ਵੱਲ ਵੇਖ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਿਛੋਂ ਗੀਤ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਉੱਚੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।)

ਗੀਤ :

ਇੰਝ ਹਾਦਸੇ ਇਥੇ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ
ਬਾਪ ਪੁੱਤਾਂ ਤੋਂ ਮਰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ
ਸੁਹਾਗ ਏਦਾਂ ਹੀ ਲੁੱਟਦੇ ਰਹਿਣਗੇ
ਬਾਪ ਧੀਆਂ ਦੇ ਮਰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ
ਜੇ ਲਗੀ ਰਹੀ ਅੱਗ ਤਾਂ ਜਾਣ ਲਓ ਲੋਕੋ
ਜੇ ਬੁਝੀ ਨਾ ਅੱਗ ਤਾਂ ਜਾਣ ਲਓ ਲੋਕੋ
ਸਭ ਕੁ ਇਥੇ ਸੜ ਜਾਏਗਾ
ਸਭ ਕੁਝ ਇਥੇ ਝੁਲਸ ਜਾਏਗਾ।

ਅੰਤਿਕਾ : ਸਭ ਕੁਝ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਫਰੀਜ਼ ਹੈ ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਫੇਰ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਬਾਬਾ : ਤੇ ਅੱਜ ਜਦੋਂ ਇਹ ਦਾਸਤਾਨੇ ਪੰਜਾਬ ਲਿਖੀ ਹੈ ਤਾਂ ਨਾ ਚਾਹੁਣ 'ਤੇ ਵੀ ਇਸਦੇ ਹਰ ਸਫੇ 'ਤੇ ਹਾਸ਼ੀਆ ਕਾਲਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਦੀ ਹਰ ਇਕ ਕਹਾਣੀ ਮੌਤ ਨਾਲ ਖਤਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੌਤ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਹੋਵੇ, ਮੌਤ ਸੜਕ 'ਤੇ ਹੋਵੇ, ਮੌਤ ਥਾਦੇ ਵਿਚ ਹੋਵੇ, ਨਹਿਰ ਦੇ ਕੰਢੇ 'ਤੇ ਹੋਵੇ, ਬਸ ਵਿਚ ਹੋਵੇ, ਮੌਤ ਦੀ ਹਰ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਹਾਸ਼ੀਆ

ਕਾਲਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੌਣ ਹੈ ਇਸ ਮੌਤ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ? ਮੈਂ ਗੰਜੇ ਸਿਰਾਂ, ਲੰਮੀਆਂ ਦਾੜ੍ਹੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਨਾਖਤ ਇਸ ਦਾਸਤਾਨ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿਚ ਹੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗੰਦੀ ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਕੀਮਤ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਧਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣੀ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਨਿਸਚਤਾ, ਬੇ-ਭਰੋਸਗੀ ਅਤੇ ਹਾਦਸਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਉਹ ਜੀ ਰਹੇ ਹਨ ! ਹੁਣ ਇਹ ਤੁਹਾਡੇ ਉਤੇ ਹੈ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਸਭ ਕੁਝ ਚੁੱਪ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਵਾਂਗ ਵੇਖੀ ਜਾਓਗੇ ? ਜਾਂ ਮਿਲਕੇ ਇਸ ਮੌਤ ਦੀ ਦਾਸਤਾਨ ਨੂੰ ਇਥੇ ਖਤਮ ਕਰੋਗੇ। ਇਹ ਮੇਰਾ ਸਵਾਲ ਹੈ। ਜਵਾਬ ਤੁਸੀਂ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੁਦਰਾ ਵਿਚ ਖਲੋਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਗੀਤ ਦੇ ਬੋਲ ਸਭ ਕੁਝ ਇਥੇ ਸੜ ਜਾਏਗਾ... ਉੱਚੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।)

ਸਮਾਪਤ